

Sait Çetinoğlu: Vedat Türkali'den 1915 Bugündür! / Bitti Bitti Bitmedi

Posted on 15/11/2014

İlk kez bir Türk romanında *Ermeni Sorunu* ve 1915 Soykırımı bütünlüklü sayılabilecek düzeyde Vedat Türkali tarafından işlendi. Türkali, hem bu konuya ve *azınlıklar* konusuna bigâne kalan bir yazar değildir.

2004'te yayınladığı *Kayıp Romanlar*[\[i\]](#), *Azınlıkların belleğinde unutulmayacak bir iz bırakan kanun gömleği giydirilmiş talan uygulaması Varlık Vergisinin yara izini tarifler: Ovsanna bir- iki sözcük dışında Türkçe bilmiyordu. Bir tek 'alçakça' sözü vardı hiç unutmadığı; yarı alaylı yinelerdi de kimine kızdı mı. Varlık Vergisi sırasında, her şeylerinin ellerinden alınıp Aşkale'ye gönderilmesi olayı üzerine babası Gedikpaşalı Sirak Osepyan'ın hiç değişmeyen kızgın tepkiyle söylediği sözdü 'alçakça'.*

Usta yazarın son eseri *Bitti Bitti Bitmedi*[\[ii\]](#) romanında ise Ermeni Soykırımının hayaleti gezinir. Romanın tarihsel arka planında Soykırım gizlidir.

Romanda, ülkenin her karış toprağında kanı olan bir halkın, özgüveni yüksek bir kızı ile 12 Eylül sürecinde Diyarbakır Cezaevinde yaşadığı travma ile özgüveni zedelenmiş Karadenizli bir genç arasındaki *il görüşte aşk* fonundan, tarihsel geri dönüşlerle yaşadığımız coğrafyanın tarihsel belleği canlanarak günümüze uzanır.

Kısa ermeni tarihi yanında *Ermeni sorunu* kırılma noktalarıyla spot olarak verilir. Sadece Ermeniler değil Tarihsel coğrafyalarından kazınan diğer kurban halklar...

Failler *Koca bir tarihe yuvalanmış kargalardır*: Bedirhanlar, Hamidiyeler, Jöntürkler/İttihat - Terakki, Kemalistler... Bu coğrafyanın diğer zalimleri... Sakallı Nurettin Paşa, Abdullah Alpdoğan, Topal Osman Ağa, Esat Oktay Yıldırım, ...

Osmanlı'nın kısa çöküş tarihi içinde Bedirhaniler... *batıma eğik bir düzlemde aşağı* gidişi, *dış yağma kapısının* kapandığında ortaklarıyla iç yağmaya dönülmesi. *Bedirhaniler çıkmış, Saray'a yollanan vergiden başka kendi soygunları için binlerce yerli Hıristiyanları doğramıştır...*

Hamidiyelerin katliamları... *Kürtler Abdülhamid'e Kürtlerin babası anlamına gelen Bave Kurdan derlerdi...* Kürtlerin gerçek babası rolüne giren Abdülhamid, Hamidiye alaylarını kurdurup kırım kıyımlar yapıyor... *Kürtlerin düşmanlığı öncelikle din farkından geliyor. Kürtlerin içerisinde Aleviler var, sunniler var. Alevilerin Ermeni düşmanlığı yok ama sunniler Ermeni öldürünce sevap işlediklerine inanıyorlar. Bu bayağı müslüman kitlenin inancı haline geliyor. Urfa'da Ermenilerden 7 genci bağlamış bir yobaz, bir yandan dualar okuyor, öte yanda kellelerini kesiyormuş. Sebabına bir iş yapıyor aklınca...*

İttihat ve Terakki yerel kadrolarıyla *Harekat Ordusunun* bir parçası Dedeagaç Taburlarıyla 1909 Kilikya Katliamlarıyla 1915 Soykırımı provası, 1915, Tarihi Ermenistan, Mezbaha eyalet Kharput, tehcir, katliamlar, soykırım, bir coğrafyanın boydan boya mezarlığa çevrilmesi, Der Zor, Ermeni Golgothası, Khozat Kayışoğlu Yarması, el koymalar, kayıplar,

zorla İslamlaştırma, kurtarmalar (!), dönmeler-gizli Hıristiyanlık, ...

Talat, Enver, Cemal... *Cemal Paşa Tiflis'te, Talat Berlin'de, Sait Halim Roma'da Ermeniler tarafından öldürüldü. Enver Paşa manyağı Basmacılar İsyanında kendi buldu belasını... Esat Oktay Yıldırım... Sizin binbaşı pisliğini temizlemişler... Nimesis...*

Thanatos'un son öpücüğü: *Krikor Zohrab hukukçuydu, gazeteciydi, mühendisti, yazardı, milletvekiliydi. Farklı halkların Osmanlılık temelinde bir aradalığını savunur, kendini hem Ermeni hem Osmanlı görürdü. İlk tutuklananlar arasında değildi. Ona sıra 2 Haziran'da geldi. O akşam İstiklal Caddesindeki Cercle d'Orient Kulübü'nde Talat ile yemek yemişler. Eve gitmek üzere masadan kalktığında Talat da kalkmış, Zohrab Efendiyi öpmüş yanağından. Şaşırın Zohrab 'Bu iltifat neden?' diye sormuş. 'İçimden geldi' demiş Talat. Yolda tutuklanarak Erzurum milletvekili Vartkes Serengülyan ile birlikte Diyarbakır'a doğru yola çıkarıldı. Urfa yakınlarında İttihat tetikçisi Çerkez Ahmet'e vahşice öldürttürüldü. Çerkez Ahmet bu katliamının üstüne 'Van toprağını Kabe toprağına çevirdim' demiş.*

Pontos... *[V]atanı Pontusçulardan kurtaran, Rumları kesen, mağaralara tıkayarak ya da vapur kazanlarının altına atıp cayır cayır yakan Topal Osman Ağamız vardır. İnsan kasabı Osman Ağa! İstiklal Mahkemelerinde aşamadıklarını bu herife kestiriyorlarmış paşalarımız. Ermenilerimizi en rezil biçimde kesip soyan İttihatçı dölü!*

Koçgiri, Dersim 1938, Kıbrıs, 12 Eylül 1980...

Mamak, Diyarbakır cezaevi... *Bir de sünnet yaptılar. Ermeni delikanlıya entari giydirip, başında 'maşallah'lı sünnet takkesi, törenle çükünü kestiler...*

Abdülhamid'e suikast, Osmanlı Bankası baskını... İttihatçılara suikast...

Sosyal Demokrat Hınçak Partisi, Ermenilerin 15 Haziranı, Paramaz (sorumluluğu büyük kişi)

ve onunla birlikte idam edilen 19 arkadaşı... *Sosyalist Hınçak Partisinin başına gelenleri bilir misin? Nereden bileceksin. 1914 yılının haziranında Talat, Enver, Cemal Paşalara suikast yapılacağı ihbarı ile Hınçak Partisi üyesi 120 kişi gözaltına alındı. Bunların 49'u tutuklandı. Davaları yaklaşık bir yıl sonra sonuçlandı. Paramaz da vardı aralarında. Partimizin merkez komitesinden. 15 Haziran 1915'te Paramaz ve yoldaşımız Beyazıt Meydanında asıldı. İdamların tek Ermeni tanığı Papaz Kalust Boğosyan yazdı bunları. Paramaz'ın idam sehpasında dedikleri sana tanıdık gelecektir. İlk önce Paramaz'ı çıkarmışlar darağacına. İdam sehpasında, 'siz, sadece bizim vücudumuzu yok edebilirsiniz fakat inandığımız sözleri asla... Ermenilik, ülkenin doğusunda özgür ve sosyalist Ermenistan'ı selamlayacaktır!' diye haykırdıktan sonra ip boğazını sıkarken son sözleri: 'Yaşasın Sosyalizm, Yaşasın Ermenistan'' ...*

Birçok maddeleri bugün bile aşılammış SDHP Programı...

Vakıflı Köyü, Franz Werfel, Musa Dağ Direnişi [\[iii\]](#)... Musa Dağ eteklerine kurulu yedi Ermeni köyü bir araya gelip 'Nasıl olsa sürgünde öleceğiz, direnebildiğimiz kadar direnelim' diye karar almışlar. Yanlarına alabildikleri kadar yiyecek, giyecek, erzak alan kadın, erkek, yaşlı, çocuk dört beş bin kişi Musa Dağ'ın doruklarına çıkmışlar. Burada iki aya yakın hem hayatta kalma hem de Osmanlı askerleriyle savaşa mücadelesi vermişler. Roman, bu direnişin öyküsü ile birlikte direnemeyenlerin, direnmeyi aklından bile geçiremeyenlerin yaşadığı sefaleti, yok oluşu ... Direniş belgesi roman'ın başına gelenler... Romanın günümüze uzanan serüveni... Romandakilerin başına gelenlerden başka bir de romanın başına gelenler ayrı bir roman gibiydi.

Balakyan'ın Golgotha yolunu, onunla katedenlerden biri besteci, müzikolog, orkestra şefi, Rahip Gomidas... Paris'te bir hastanede yatıyordu son günlerinde. Ziyaretine gittim. Yaşıyor muydu sanki. Golgotha yolu sürüyordu, İttihatçı Mason Talat Paşa Der-Zor'da Suriye çöllerine sürdürmüştür Ermenileri. Devlet emriyle bir milyona yakın Ermeni öldürtülmüştür bu çöllerde.

Din adamı Johannes Lepsius... Lepsius'tan Enver...

Enver Paşa, ilk kez şimdi çıplak gerçekliği açıklıyor. Artık yüzündeki çekingen bir gülümseme değil, gözleri sabit ve soğuk bakıyor, iri, ürkütücü dişlerinden ağır ağır sıyrılıyor dudakları:

İnsanla veba mikrobu arasında barış olmaz.

Hemen atılıyor Lepsius:

Demek ki siz, harbi, Ermeni milletini tamamen yok etmek için kullanmak istediğinizi kabul ediyorsunuz?

Vedat Türkali, *ilk görüşte aşk* romanının tarihsel fonunda, günümüze uzanan bir çok can alıcı sorunu dile getirip sorular sorduktan sonra, kahramanları *Ermeni kızı lusi* ile *Karadenizli genç Tarık* arasındaki aşka dair bir şeyler sormaya ve söylemeye gerek bırakmasın...

Dipnotlar

[i] Vedat Türkali Kayıp romanlar, Everest, 2004,

[ii] Vedat Türkali, bitti bitti Bitmedi, Ayrıntı 2014

[iii] Franz Werfel, Musa Dağ'da 40 Gün, çev. Saliha Nazlı Kaya, Belge Y. 2007

151114